reikte in en door Jezus Christus. De zin nu van de uitdrukking »het zedelijk karakter der waarheid" is, dat wanneer deze door God geopenbaarde waarheid in het »geweten" of »de conscientie", wordt opgenomen; bij welk woord conscientie, wij dan hebben te denken aan wat Vinet aanduidde als »de eigenlijke zedelijke-godsdienstige natuur van den mensch"; die waarheid daarin dan wordt tot leven. »Beginsel" van dat christelijk leven, in »het centrum onzer persoonlijkheid", dat van daaruit al meer wordt, al meer zich ontplooit, al verder zich uitstrekt naar den omtrek onzer persoonlijkheid.

En wijl nu, door wie »ethisch" zijn, de nadruk niet wordt gelegd op het »verstand" maar, zooals men ook zou kunnen zeggen, de voorrang wordt toegekend aan den »wil tegenover het »verstand" en het zedelijke of »ethische" het gewilde is, draagt voor de Ethischen de Waarheid ook daarom een zedelijk karakter.

Hier nu ligt metterdaad een principieel verschil, een verschil van beginsel tusschen de Ethischen en ons Gereformeerden.

»Want wel bestaat er", zooals onzerzijds is gezegd, »tusschen waarheid en leven een allernauwst verband, en is de waarheid 't middel in Gods hand om ons tot het leven te brengen; ja God te kennen in Christus", maar waarheid en leven mag men niet vereenzelvigen.

En wel is tot het de waarheid willen-verstaan, tot het haar al meer met ons verstand of intellect te willen-indenken, ons levensvernieuwing noodig, maar „waarheid" is nu eenmaal van „leven" te onderscheiden. Wij kunnen toch niet anders dan, door middel van ons intellect of ons »verstand«, overeenstemming brengen tusschen ons denken en dat wat ons geopenbaard is.

Van dit »ethisch beginsel" is dan ook bij de beschrijving en beoordeeling van wat er uit volgt, voor de beschouwing der Ethischen omtrent Religie en Theologie uit te gaan.

G.

„Er blijft dan eene ruste over"

Er blijft dan eene ruste over voor het volk van God.
Hebr. 4 : 9.

Het moet voor Israël wel een heerlijk oogenblik zijn geweest, toen het na zijn veertigjarigen zwerftocht door de woestijn eindelijk het beloofde land binnentrok, waar het tot ruste komen zou. Nu behoefde niet meer elken morgen de tent te worden afgebroken, de pelgrimsstaf in de hand te worden genomen en de moeizame tocht door het heete woestijnzand te worden hervat. Het nomadenleven der woestijnbewoners was voorbij. Een ieder kreeg nu zijn vaste woonplaats en zijn eigen akker om te bebouwen. Het eindeloos trekken en reizen had plaats gemaakt voor de kalme rust van een gezeten bevolking. Een tegelijk *zat*, naar het teekenachtige woord der Schrift, onder zijn vijgeboom en wijnstok. En in het hart van Israël moet wel de jubeltoon zijn opgerezen: Mozes heeft ons uit het diensthuis ingeleid, maar eerst Jozua heeft ons in de ruste ingebracht.

En toch is het tegen die gedachte dat de Apostel opkomt, wanneer hij zegt, dat er een ruste *overblijft* voor het volk van God. Het vleeschelijk Israël mocht meenen, dat Kanaän, het aardsche, de ware rust was door God beloofd, en dat Jozua in die rust hen had ingeleid, maar de Apostel wijst er op, dat dit niet juist is. Indien Jozua, of gelijk het in den Grieksehen taalvorm heet Jezus, hen in de rust had ingebracht, dan zou God, zegt de Apostel, niet zooveel jaren daarna door den mond van den Psalmdichter van een andere rust hebben gesproken, alleen weggelegd voor degenen, die naar Zijn stemme hooren. Zoo wikkelt hij uit het symbolisch kleed van Israëls geschiedenis de ware Godsgedachte los. Voor Israël als volk was de rust wel in Kanaän gekomen, maar voor het volk van God bleef de rust nog over, wachtte die nog, zou ze eerst geschonken worden, als na den langen zwerftocht op aarde, door den doodsjordaan heen, Jezus ze inbracht in het land der eeuwige ruste, dat niet hier op aarde, maar daarboven is.

Zoo ligt in dit woord des Apostels een rijke belofte voor de toekomst, maar ook een ernstige les voor het heden. Indien die ruste overblijft, dan wordt ze hier op aarde nog niet gevonden. Zij is een »belofte" voor de toekomst, geen gave voor het heden. Waarom de Apostel in het oorspronkelijke deze rust dan ook een Sabbathsrust noemt, omdat, evenals de Sabbath onder Israel eerst kwam na zes dagen van zwaren arbeid, zoo deze rust voor Gods volk eerst komt na een leven vol inspanning en strijd.

Neen, de vloek over ons menschen uitgesproken in het Paradijs: in het zweet uws aanschijns zult ge arbeiden, is, ook voor het volk van God, nog niet opgeheven. Het verstaat juist dubbel, wat Christus heeft gezegd: dat de mensch te arbeiden heeft, zoolang het dag is, want dat de nacht (des doods) komt, waarin niemand meer arbeiden kan. Van arbeidsschuwheid, van een doorbrengen van zijn kostelijken tijd door God hem geschonken, in ledigheid en niets doen, mag bij het echte kind van God geen sprake wezen. Hij weet dat zijn beroep, ook zijn aardsch beroep, een heilig beroep is, door zijn God hem opgedragen. Bovenal, hij staat in den heiligen dienst van zijn Koning en als mede-arbeider Gods heeft hij met alle krachten en gaven hem geschonken, te arbeiden aan de komst van Gods Koninkrijk.

Maar hoe heerlijk in dat licht bezien onze arbeidstaak ook wezen moge, toch is die arbeid een vermoeienis voor ziel en lichaam beide en blijft daarom ons verlangen naar de rust uitgaan. De rust van den slaap na den arbeid van elken dag; de rust van den Sabbath na een week van inspanning; en de eeuwige rust, die aan het einde des levens komt. En het woord van den Apostel komt daarom ons vertroosten, waar het ons verzekert, dat die eeuwige rust voor Gods volk overblijft. Want gelijk God gerust heeft van zijne werken, zoo zal ook hij, die in deze rust e Gods ingaat, rusten van zijnen arbeid. In het land der ruste daarboven zal geen vermoeiende arbeid ons meer wachten, daar houdt de stem van den drijver op, die ons elken morgen weer voor dreef, daar wordt het zware juk van den arbeid van ons weggenomen. Hier op aarde zijn het de werkdagen, daar is het de Sabbath, die nooit eindigen zal; hier is het de moeite en de zorg en het verdriet; daar het eeuwig rusten aan het Vaderhart van onzen God. Zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven, want zij rusten, zegt de Geest, van hunnen arbeid. En indien er iets ons moed geeft om elken dag onze taak weer op te vatten, dan is het die zalige gedachte, dat er een ruste overblijft voor het volk van God.

Van die eeuwige Sabbathsruste is de Sabbath op aarde een voorsmaak en profetie. En nu wil een eigenaardig gebruik onder Israel, dat die Sabbathsrust niet als bij ons begint op den morgen van den Sabbathdag, maar den avond van te voren. Zoodra de zon ter kimme is gedaald, ontsteekt de Joodsche vader de zevenarmige Sabbathslamp. Dan staat alle arbeid stil en is de Sabbathsrust begonnen.

En ligt daarin geen treffend beeld van wat zoo vaak ook in het leven van Gods kind wordt gezien? Die eeuwige Sabbathsrust toch wacht niet altoos totdat na den langen nacht van den dood de dag der opstanding zal zijn gekomen. Als de avond des levens daalt en het donker wordt, ontsteekt God de Sabbathslamp voor het brekend oog en laat die ruste nederdalen in het hart. Het zal geschieden, zegt de profeet van Israel, dat ten tijde van den avond het licht zal zijn, en bij hoe menig sterfbed van Gods kinderen wordt dat wonderspreukige woord niet bewaarheid. Het leven mocht strijd van buiten en aanvechting van binnen zijn geweest, maar toen het einde kwam, was er zulk een zalige vrede, dat wie dat sterven bijwoonde, met een Bileam bad: Mijn ziel sterve den dood van zulk een rechtvaardige. Van dat sterven ging dan ook een prediking uit, hartaangrijpender en zielsontroerender dan van het leven van menig kind van God. Want bij dat leven bleven altoos nog de donkere schaduwen over van menschelijke zwakheid en zonde, en wat bij dat sterven alleen schitterde was het rijke licht van de genade Gods.

Zoo blijft er dus een ruste voor ons over, maar vergeet het niet, dat die ruste alleen toegezegd wordt aan het volk van God. Keere daarom uw hart tot zich zelf in, waar de eeuwigheidsglansen van die ruste Gods een oogenblik bij zulk een sterfbed instraalden in uw oog, om u zelf af te vragen, of die rust ook voor u is weggelegd. Wij zien, zegt de Apostel, dat zij, aan wie het eerst de blijde tijding van die ruste geboodschapt was, niet hebben kunnen ingaan van wege hun ongeloof. Het ongeloof sluit de poort van den hemel dicht. Daarom is het niet voldoende met een dichter van onze dagen te zuchten:

Het leven is wel veel te droef
Naar mijn behoef,
Dan dat ik 't meer begeere;
Och dat de goede Herder kwam,
Die 't arme lam
Nu medenam
In zijn erbarmende armen.

Zulk een verzuchting, in hoe schoone vormen ook geuit, brengt u nog geen stap verder. Ze kan niet anders dan een mystieke aandoening der ziel wezen. Wat ge noodig hebt is meer dan dat. Het is de zekerheid, dat ook gij behoort tot dat volk van God, aan wie deze ruste is beloofd. En die zekerheid kunt ge alleen krijgen wanneer ge gelooft in Hem, die de ware Josua is en die in het land der eeuwige rust eens ook u binnenleiden zal.

Dr. H. H. K.

Amsterdam, 3 Dec. 1920.

Het feit, dat Ds. Wisse, predikant bij de Gereformeerde Kerk van Driebergen, gemeend heeft met onze Kerken te moeten breken, is ook door ons met droefheid vernomen. Volgens mededeelingen door hem gedaan, zou hij eigenlijk zoolang hij predikant was in onze Kerken, zich daar nooit geheel thuis hebben gevoeld. Hij, die afkomstig was uit de Kruiskerken, had vooral bezwaar tegen de zoogenaamde verbondsleer. En ten slotte werd de strijd hem te zwaar en besloot hij zijn ambt in onze Kerken neer te leggen. Hij heeft zich nu bij de Chr. Geref. Kerk gevoegd.

Dat deze daad verwondering heeft gewekt en critiek heeft uitgelokt, spreekt wel van zelf. Van deze bezwaren, die Ds. Wisse reeds 22 jaar lang bij zich had omgedragen, had niemand iets vernomen. Gepoogd om langs kerkelijken weg deze bezwaren uit den weg te krijgen, heeft hij nooit. Thans voor het eerst verneemt men van deze bezwaren en blijken zij zoo ernstig en overwegend te zijn, dat het saamleven met onze Gereformeerde Kerken hem onmogelijk is geworden. Natuurlijk zullen we aan geen predikant het euvel duiden, die meent niet langer het confessioneele standpunt te kunnen deelen, dat in zijn Kerk wordt ingenomen, wanneer hij besluit deze Kerk te verlaten. Zelfs is dit een veel eerlijker en oprechter weg dan te pogen om met bemanteling van zijn afwijkend gevoelen zich in die Kerk te willen handhaven. Wie in de Roomsche Kerk protestant wordt, kan niet anders doen dan met deze Kerk breken. En zoo is het ook plicht en roeping van dengene, die niet langer met de Gereformeerde belijdenis het eens is, maar ethisch, modern, baptist of wat dan ook geworden is, om niet langer in de Gereformeerde Kerk te blijven.

Maar van dit alles is bij Ds. Wisse natuurlijk geen sprake. Met de Gereformeerde belijdenis is hij het van harte eens. Zelfs trad hij meermalen publiek op om met gloed en bezieling die Belijdenis te handhaven tegenover afwijkende richtingen. Hij was een van onze beste Apologeten, en we zijn steeds dankbaar geweest voor de kostelijke geschriften, die zijn welversneden pen ons bood. Zijn bezwaar gold dus niet de Gereformeerde belijdenis, maar, althans naar verluidt, slechts zekere z. i. overdreven voorstellingen van de verbondsleer, die door sommigen gedreven werd. Zelfs aangenomen, dat dit bezwaar juist is, geeft dit dan recht aan een Dienaar des Woords om zijn ambt te verlaten, waartoe hij, zooals hij zelf plechtig verklaard heeft, door de gemeente en door God zich geroepen voelde? Is er in onze Gereformeerde Kerken bij eenheid in belijdenis dan niet speelruimte voor verschil van opvatting? En is er iemand geweest, die Ds. Wisse belet heeft om voor zijn gevoelens te pleiten, voorzoover deze niet in strijd waren met onze Belijdenisschriften of onze Liturgie?

Zoo hoopen de vragen zich op en mag bij dit breken met onze Kerken wel van een raadsel worden gesproken. Dat men met eene Kerk alleen dan breken mag, wanneer men deze Kerk als een *valsche* Kerk beschouwt, gelijk naar aanleiding van Ds. Wisse's uittreden beweerd is, is niet juist en wordt ook in Art. 28 onzer Confessie niet geleerd. Men mag ook van een min-zuivere naar een zuiverder Kerkformatie overgaan, wanneer men daar betere waarborgen vindt voor de ontwikkeling van zijn geloofsleven. Wie tot de Luthersche of Doopsgezinde Kerk behoort en tot inzicht komt, dat de Gereformeerde leer van het Avondmaal of van den Kinderdoop juister is, heeft ten volle recht om de Luthersche of Doopsgezinde Kerk te verlaten en bij de Gereformeerde Kerk zich te voegen, ook al verklaart hij daarmede deze Luthersche of Doopsgezinde Kerk nog niet voor een valsche Kerk. Maar wel mag geëischt worden vooral van een publiek persoon, die zoo in ons kerkelijk leven op den voorgrond is getreden als Ds. Wisse, dat hij dan ook openlijk uitspreekt op welk punt *onze Kerken* dwalen. Reeds trouw tegenover de broeders, die hij achterliet, had hem daartoe verplicht. Nu wandelen we in een doolhof van gissingen en onderstellingen. En de naam onzer Kerken wordt noodeloos in opspraak gebracht. Klaarheid en waarheid was vooral bij zulk een breken met de Kerk, waar men gediend heeft met eere, eisch geweest.

Maar al mogen we deze sobere critiek niet terughouden, toch heeft veel meer een gevoel van smart de overhand, omdat onze Kerken zijn dienst zullen missen. Ds. Wisse had, ook bij het afscheid mogen we dit niet verbloemen, eigenaardige karaktereigenschappen, die aan de waardeering van zijn persoon wel eens in den weg hebben gestaan. Maar aan de rijke gaven hem geschonken, vooral voor de Bediening des Woords, heeft niemand getwijfeld. Hij was een onzer beste kanselredenaars. Ook zijn vele geschriften, die hij heeft uitgegegeven, getuigden van degelijke studie en hebben tegen menig ernstig gevaar van onze dagen gewaarschuwd. Zulk een dienaar onze Kerken te zien verlaten wekt een gevoel van weemoed, vooral omdat de noodzakelijkheid van zulk een stap niet door ons kan worden ingezien.

Voor de Kerk van Driebergen breekt een zware tijd aan, nu zij haar zoo geliefden prediker ziet heengaan. Moge God de Heere aan deze Kerk de genade schenken om trouw te blijven en te leeren verstaan, dat de Kerk van Christus niet op een mensch, maar op Gods Woord gebouwd is.

Mevrouw Mond.

In den ouderdom van 86 jaar is in Eudokia, waar zij reeds jarenlang op de meest liefdevolle wijze verpleegd werd, zacht en kalm in haar Heiland ontslapen Mevrouw de weduwe Mond, geboren Kuyper, de vroegere Directrice van het Hospitium der Vrije Universiteit.

Zij die de oudste zuster van Dr. A. Kuyper was en met de innigste banden niet alleen van het bloed, maar ook van geestelijke gemeenschap met hem verbonden was, heeft hem slechts enkele dagen overleefd. Over hetgeen zij door haar trouwe liefde, vooral in dagen van nood en beproeving, voor Dr. A. Kuyper geweest is, van wiens gezin ze jarenlang deel uitmaakte, zal ik hier niet uitweiden. Maar wel voegt een woord van dankbare hulde, nu zij is heengegaan, voor hetgeen zij gedaan heeft voor onze Hoogeschool. Zij was de eerste, die geroepen werd, om als Directrice op te treden aan het Hospitium. Aan die taak heeft zij haar levenskracht gewijd, en de dankbare herinnering, die de studenten, welke onder haar leiding in het Hospitium zijn geweest, hebben bewaard aan haar, die zij steeds »tante Anna« noemden, is wel een bewijs, hoe zij die taak heeft volbracht. Gemakkelijk was die taak niet, waar zij de eerste was, die den gang van zulk een studentenhuishouding had vast te stellen. En zonder iets af te dingen op de uitnemende verdiensten van de latere Directrices, die haar zijn opgevolgd, mag toch wel gezegd worden, dat de goede naam, dien dit Hospitium verwierf, niet het minst aan haar te danken is geweest. Zij, die zelf een weduwe was zonder kinderen, had haar studenten lief als haar eigen zonen. Ze zorgde niet alleen voor hun lichamelijk welzijn, maar ook voor hun geestelijke belangen. En ze deed dit op zulk een wijze, dat Directeuren al spoedig inzagen, dat de aanstelling van een afzonderlijken Regent voor het Hospitium niet noodig was. Ze bezat den echt vrouwelijken tact om leiding te geven zonder dat die leiding ooit als een last werd gevoeld.

Op haar 70e jaar legde zij haar taak nader, omdat zij voelde dat haar krachten daartegen niet meer opgewassen waren. Van de welverdiende rust heeft zij nog 10 jaar genoten. Allengs verzwakte zij zoo naar lichaam en geest, dat zij in Eudokia moest verpleegd worden. Thans heeft God de Heere haar tot Zich genomen. Hare gedachtenis zal in zegening zijn bij allen, die haar gekend hebben.

Herstel in het ambt.

Naar het schijnt wordt door sommigen in onze Kerken betwijfeld of een predikant, die wegens ergerlijke zonden is afgezet uit zijn ambt, wel ooit in dit ambt hersteld kan worden. Men beweert, tot staving van dit gevoelen, dat er anders geen onderscheid is tusschen schorsing en afzetting. Indien een predikant, na afgezet te zijn, na enkele jaren weer in het ambt hersteld kan worden, dan zou men, zoo wordt beweerd, hem evengoed hebben kunnen schorsen. Schorsing en afzetting zijn immers juist daarin onderscheiden, dat schorsing een tijdelijke straf is, die na gebleken boetvaardigheid en betering van levenswandel weer kan worden opgeheven, maar afzetting mag alleen dan als straf worden toegepast, wanneer een zoo ergerlijke zonde is begaan, dat zoo iemand voor goed het ambt van predikant onwaardig wordt geoordeeld.

Dat deze meening niet juist is en uitgaat van een rigoristische opvatting van de tucht, die door onze Gereformeerde Kerken nooit is gedeeld, weet ieder, die met ons Kerkrecht op de hoogte is. Reeds de eerste Nationale Synode te Emden in 1571 gehouden, heeft de mogelijkheid van herstel in het ambt, ook na afzetting, uitdrukkelijk uitgesproken. In Artikel 34 toch bepaalde zij, dat de vraag, of een Dienaar des Woords, na afgezet te zijn en nadat hij de Kerk door zijne boete voldaan had, wederom tot den dienst behoorden toegelaten te worden, aan het oordeel van de Classicale vergadering zal staan. En de Synode van Dordrecht van 1578, die de besluiten der voorgaande Synodes in een Kerkenordening saamvoegde en rangschikte, nam ook deze bepaling van de Synode van Emden over als Artikel 101 der Kerkenorde. Dat deze bepaling in onze Kerkenorde ontbreekt, ligt niet daaraan, dat latere Synodes op deze beslissing zijn teruggekomen en haar te niet hebben gedaan, maar is een quaestie van redactie geweest. De volgende Synode van Middelburg in 1581 wilde de Kerkenorde, ook met het oog op de politieke approbatie, bekorten en nam daarom alleen de voornaamste bepalingen in haar Kerkenorde over, terwijl zij dit besluit der Emder Synode naar de particuliere vragen verwees (part. vr. 41). Maar dat deze bepaling daarom allerminst van rechtskracht beroofd is, blijkt wel daaruit, dat zij uitdrukkelijk in verschillende kerkelijke handboekjes van de 17e en 18e eeuw werd overgenomen als nog geldig en dat de Classen dan ook meermalen naar deze bepaling afgezette predikanten, wanneer hun oprechte boetvaardigheid gebleken was, weder in het ambt hebben hersteld. Trouwens, deze bepaling is ook geheel in overeenstemming met wat de Schrift ons leert. Onze vaderen hebben zich daarvoor steeds beroepen op het voorbeeld van den Apostel Petrus, die na zijn diepen val in zonde door Christus te verloochenen, feitelijk het apostolisch ambt onwaardig was geworden, maar toch door Christus zelf bij de ontmoeting aan het meer van Genesareth weer in zijn ambt is hersteld, toen Christus tot hem zeide: weid mijne schapen.

Ook de bedenking, dat aldus het onderscheid zou wegvallen tusschen schorsing en afzetting, houdt geen steek. Niet alleen dat schorsing van een predikant ook in de publieke opinie een veel lichtere straf is dan afzetting, maar ook de rechtsgevolgen zijn andere. Een geschorst predikant blijft nog aan zijn gemeente verbonden en wordt na afloop der schorsing vanzelf weer haar Dienaar; een predikant die is afgezet, verliest daarmede zijn ambt zelf en kan in die gemeente niet weer als Dienaar optreden, of hij zou opnieuw beroepen moeten worden.

Natuurlijk volgt hieruit niet, dat elk predikant, die is afgezet, wanneer hij tot boete en betering des levens komt, weder recht zou hebben om in het ambt hersteld te worden en de Classis, die hierover te oordeelen heeft, dus alleen maar zou te onderzoeken hebben, of zulk een afgezette Dienaar zijn zonde bekend en nagelaten heeft Dat geldt wel ten opzichte van de *tucht*, die over iemand als gewoon gemeentelid geoefend wordt, zelfs al is deze tucht tot de excommunicatie toe doorgezet. Want zoodra zulk een geëxcommuniceerde van zijn zondigen wandel afstaat en die zonde oprecht belijdt, heeft de Kerk hem weer als boetvaardig zondaar in haar gemeenschap op te nemen. Maar bij de tucht over een ambtsdrager staat de zaak anders, omdat het bekleeden van een ambt nooit een *recht* is en aan bijzondere voorwaarden is verbonden, die niet voor elk gewoon gemeentelid gelden. Vandaar dan ook, dat de Synode van Emden niet bepaalde, dat de Classis zulk een afgezetten Dienaar, nadat hij boete gedaan en met de Kerk verzoend was, weer in het ambt moest herstellen, maar alleen uitsprak, dat de Classis dan te *oordeelen* had, of dit herstel nog mogelijk was. Het onderzoek, dat de Classis heeft in te stellen, wanneer zulk een verzoek om herstel in het ambt tot haar komt, zal dan wel in de eerste plaats daarover moeten gaan, of zulk een persoon tot waarachtig berouw over zijne zonde is gekomen en of blijkens het getuigenis der Kerk, waartoe hij behoort, niet alleen met de vroegere zonde geheel gebroken is, maar ook een werkelijk Godzalig leven wordt geleid; doch daarmede is de zaak nog niet beslist. Want de Classis zal bij haar oordeel vervolgens hebben te overwegen, of de zonde, waarom de afzetting geschied is, ook van dien aard is geweest, dat daardoor zulk een persoon voor goed onbekwaam is geworden om weer in den dienst der Kerk op te treden. Gesteld toch, om dit eene voorbeeld te noemen, dat een predikant in koelen bloede een moord had begaan op zijn eigen vrouw en daarom jarenlang tot gevangenisstraf was veroordeeld, dan zou het toch wel van zelf spreken, dat ook al zou na afloop der gevangenisstraf van het meest ernstige berouw over dit misdrijf zijn gebleken, het toch onmogelijk zou wezen, zulk een persoon in het ambt te herstellen. Er moet daarom, gelijk Voetius terecht opmerkt, onderscheid gemaakt worden tusschen een afzetting uit het ambt, die na gebleken boetvaardigheid de mogelijkheid van herstel in het ambt overlaat, en een geheele en voortdurende afzetting, waarbij die mogelijkheid voor goed is buitengesloten.

In welke gevallen nu zulk een finale en totale afzetting behoort plaats te vinden, waarop geen herstel in het ambt meer mogelijk is, is niet te zeggen. Onze Synodes hebben zich daarvan dan ook wijselijk onthouden en de beslissing over de verschillende gevallen aan de Classis, bijgestaan door de deputaten der Particuliere Synode, overgelaten. Daarbij komt, dat al zou men, gelijk Voetius doet, een lijst van ergerlijke zonden willen opnoemen, waarna herstel in het ambt niet meer mogelijk is, zulk een lijst toch altijd onvolledig zou wezen en ook niet genoeg rekening houdt met de mate van *schuld*, die in elk geval verschillen zal. Wel dient het daarentegen ernstige overweging, wat Voetius zegt, dat de Classen bij zulk een beslissing zich niet in de eerste plaats mogen laten leiden door een misplaatste barmhartigheid met zulk een persoon, die door de afzetting broodeloos is geworden, maar voor alle dingen zich afvragen zullen, of zulk een herstel in het ambt mogelijk is zonder gevaar voor herhaling van die zonde en zonder dat over den naam der Kerken laster wordt gebracht.

Dieper op dit zoo pijnlijk vraagstuk ingaan, zullen we niet. Het is reeds droef genoeg, dat zulke gevallen in onze Kerken voorkomen. Maar nu dit vraagstuk openlijk ter sprake is gebracht, diende wel eenige aanwijzing te worden gegeven om èn tegen eene te rigoristische opvatting van de tucht èn tegen een al te slappe handhaving daarvan te waarschuwen. Uit de hoogte over een gevallen zondaar, zelfs al is deze zonde nog zoo ergerlijk, oordeelen, mogen we niet. Het woord, dat Christus tot de Pharizeën sprak, toen zij de overspelige vrouw tot hem brachten, strekt hier tot ernstige waarschuwing. De taak der Kerk is niet in de eerste plaats om rechter te zijn over zondaren, maar om zondaren te redden en wat in schuld en ellende ligt weggezonken, weer op te zoeken en tot Christus te brengen. Maar deze zoekende en erbarmende liefde sluit niet uit, dat de Kerk ook tucht heeft te oefenen, om het heilige heilig te houden, en dat zij naar het oordeel van den Apostel Paulus niemand tot het ambt heeft toe te laten, die niet een goed getuigenis heeft ook bij degenen die buiten zijn.

De Grondwetsherziening.

I.

Met groote belangstelling hebben we ditmaal het rapport afgewacht van de Commissie tot Grondwetsherziening, niet zoozeer om de politieke quaesties, die daarbij ter sprake zouden komen, maar omdat we hoopten, dat deze Grondwetsherziening ook de kerkelijke quaestie tot een betere oplossing zou brengen.

Wel was de Commissie in zooverre beperkt in haar taak, dat haar opmerkzaamheid vooral gevestigd werd op de bepalingen betreffende de troonopvolging, de Staten-Generaal, het volksinitiatief, het referendum en de mogelijkheid tot instelling van andere dan de door de Grondwet erkende publiekrechtelijke lichamen, maar deze opdracht sloot niet uit, dat de Commissie ook andere punten dan de genoemde ter sprake kon brengen. In dien ruimeren zin heeft de Commissie haar taak dan ook opgevat, want ze heeft, om ons nu te bepalen tot wat voor ons de hoofdzaak is, ook voorstellen ingediend tot wijziging van bepalingen in de grondwet, die de Kerken raken.

Gaat men deze wijzigingen na, dan wordt men echter bitter teleurgesteld. De Commissie stelt in Hoofdstuk VI, dat over de Godsdienst handelt, slechts twee wijzigingen voor. Ze wil Art. 172 laten vervallen, waarin bepaald wordt, dat de Koning waakt dat alle kerkgenootschappen zich houden binnen de paden van gehoorzaamheid aan de wetten van den Staat; en ze stelt een wijziging voor van Artikel 170, waarin gehandeld werd over het houden van openbare godsdienstoefeningen binnen en buiten gebouwen en besloten plaatsen, waardoor de Kerken meer vrijheid zullen hebben om ook buiten de Kerkgebouwen openbare godsdienstoefeningen te houden. Ze wil daarom de eerste alinea van dat artikel, dat aldus luidt: Alle openbare godsdienstoefening *binnen* gebouwen en besloten plaatsen worden toegelaten, behoudens de noodige maatregelen ter verzekering der openbare orde en rust, vervangen door een nieuwe bepaling, die aldus luidt: Openbare godsdienstoefeningen *buiten* gebouwen en besloten plaatsen is geoorloofd, tenzij naar aanleiding daarvan gevaar bestaat voor verstoring der openbare orde en rust. En ze stelt voor de tweede alinea van dit artikel, dat bepaalt, dat onder dezelfde voorwaarde openbare godsdienstoefeningen buiten de gebouwen en besloten plaatsen geoorloofd blijft, waar deze thans naar de wetten en reglementen toegelaten zijn, over te brengen naar de additioneele artikelen.

Wat nu de eerstgenoemde wijziging betreft, is ze zeker een verbetering, in zooverre daarmede uit de Grondwet een bepaling verdwijnen zal, die terecht een krenking voor de Kerken is genoemd. Dat de Koning te waken heeft, dat ieder zich houde binnen de palen van gehoorzaamheid aan de wetten